

4. Az egyedülállók, a jelentéktelenek.

5. Csoportalkotás az osztályon belül.

6. Szociális kölcsönhatások.

II. kérdés: Iskola és rend.

1. Az osztályból és az osztály által alkotott és fenntartott rend.

2. A tanárok befolyásával keletkezett rend.

3. Az osztályközösség, mint rendbontó.

4. Tisztségek és rend.

5. Az osztály belső szervezete és rendje.

III. kérdés: Munkaiskolai didaktika.

1. Osztály és munkamegosztás.

2. A munkamódszerek.

3. Csoportmunka.

4. Segítés.

IV. kérdés: Az osztály a játékokban és a szünetben.

V. kérdés: Az osztály viszonya más közösségekhez.

A könyv III. része különféle osztályok életképét mutatja be. Ez a kitűnő munka legtanulságosabb fejezete: elmélet és gyakorlat eleven szintézise. Ezek a magyar pedagógiai irodalomban ismeretlen osztályismertetések rendkívül alkalmasak a tanár munkájának elmélyítésére és tudatosítására, az osztály közszellemének megismerésére és alakítására. Ezért ajánljuk ezt a kiváló művet kartársaink figyelmébe.

Szántó Lőrinc.

KÜLFÖLDI TANÍTÁSI MOZGALMAK.

(Külföldi folyóiratok nyomán.)

1. Az anyanyelvi oktatás Németországban. Az utolsó évek óriási német könyvtermelése mellett is kitűnik az a nagy irodalom, amely az anyanyelvi oktatás minden részletével foglalkozik. A mozgalom különösen három irányban tűnik ki: 1. a tanulók beszédkészségét minél tökéletesbbé akarják fejleszteni (Sprecherziehung); 2. a tanulót tudatos olvasásra akarják megtanítani; 3. visszatérnek a német múlt költészetéhez. Nagy irodalma van a helyesírás és fogalmazás tanításának is.

a) A beszédre való nevelés. A miniszteri utasítás kifogásolja, hogy az iskola csak az írott nyelvvel foglalkozik, elhanyagolja az élő beszéd fejlesztését. A rendelet meghagyja, hogy az ifjúságot rá kell nevelni, hogy gondolatát, érzelmeit és akaratát tisztán és világosan tudja kifejezni, végső fokon képesíteni kell, hogy gondolatait szabadon előadni tudja. A szóbeli kifejezőképesség minden tanításnak az alapja és az utasítás elrendeli, hogy a helyes beszédre való nevelést az iskolák minden fokon gondolják. A beszédre való nevelésnek nagy irodalma keletkezett.

Walter Wittsack: Deutsche Sprechbildung, Universitätsverlag Bamberg 1935. Összefoglalja a beszédre való nevelés alapelveit. A szép beszédre való nevelés minden tanár kötelessége, de az irányítás az anyanyelvet tanító tanárt illeti.

Maximilian Weller: Gesprochene Muttersprache, Studien zur nationalpolitischen Grundlegung der Sprecherziehung. Köln 1935. A cím is mutatja, hogy az anyanyelvtanítást a politika szolgálatába állítja. Gyakorlati útmutatást ad a beszédfejlesztésre. Minden gondolatot és gyakorlatot összefoglal, ami a politikai viszonyokat figyelembe véve, a beszédfejlesztésnél alkalmazható.

Georg Schmidt—Rohr: Muttersprache. Jena 1935.

Ewald Geissler: Erziehung zur Hochsprache. Halle a. d. S. 1934.

Herbert Kranz: Sprechen und lesen. Langensalza 1935. A beszédre nevelés nem egyszerű technika elsajátíttatása. A tanulónak meg kell tanulni helyesen észlelni, hallani, érezni és látni. Meg kell tanulnia a helyes hallottakat, látottakat vagy észlelteket helyes élő beszéddel visszaadni.

Wilhelm Neurath: Neubau des Deutschunterrichtes. Ein Lesebuch für die nationalsozialistische Volksschule. 8. Bd. Das 5. und 6. Schuljahr, Münster 1936.

Theodor Schilling: Kürzester Weg zum Richtigsprechen. 1935. Gazdag gyakorlati anyagot nyújt a mir-mich, Ihnen-Sie, den dem stb. megtanulására.

b) *Az olvasás- és nyelvtanítás.* A miniszteri utasítás szerint a tanulót kritikával való olvasásra kell megtanítani. Már az iskolában meg kell szoknia, hogy olvasmányaiban az értékeset az értéktelentől elválasztani tudja.

Paul Vogel: Methodik des Deutschunterrichtes der Volksschule. Langensalza 1931. Szerző a lipcei pedagógiai akadémia tanára, ez a könyv első sorban hallgatóinak kézikönyvül szolgál. Egyik fejezete: „A stílus tanítás módszere“, melynek beosztása képet ad az egész könyv tartalmáról. 1. A stílus tanítás fontossága; 2. a stílus tanítás pszichológiai alapvetése; 3. a módszer, 4. az anyag. Ugyanilyen beosztással tárgyalja az olvasás- és nyelvtanítást is.

Karl Eckhardt: Deutschunterricht auf der Unterstufe als Pflege der Kindersprache. Langensalza 1932. Az elemi nyelvtanítás legkiválóbb könyvei közé számítják. Foglalkozik az alapvető olvasástanítás újabb irányával, az írástanítás új módszereivel, a beszédre neveléssel is. Mindenütt lélektani megalapozás vezet methodikai megállapodásaihoz. A legjobb értelemben vett modern módszertani munka. Elítéli a nyelvtanítás régi formalizmusát.

Karl Herzog und Heinrich Löckel: Ratgeber für den Leseunterricht. Langensalza 1934. Az olvasmánytárgyalásra ad, sokszor nagyon helyes utasításokat.

Herman Lorch: Arteigenen Sprachlehre. Leipzig 1935. Elítéli a mintapéldákkal illusztrált szabályok és fogalommeghatározások gépies betanítását. Elítéli a nyelvtani szabályoknak versbe szedését. Az anyanyelvtanításnak el kell térni az idegen nyelvek és főként a holt nyelvek tanítási irányától. A latin nyelv kénytelen példáit a klasszikusoktól venni, az anyanyelvtanítás azonban ne vegye például Goethe, Schiller vagy Lessing nyelvéből, de a felnőtteknek u. n. „Hochdeutschából“ sem. Keresse a példákat a tanulók élő nyelvéből első sorban a tanulók érdeklődési köréből.

Heinrich Kempinsky: Sprachkundliche Arbeitshefte für den Unterricht in Sprachlehre und Rechtschreiben. Langensalza. Az anyanyelvtanítás életkítésére törekszik a munkáltató oktatás útján. Két füzetben jelent meg. Az első füzet az elemi iskola I—IV. a II. füzet az V—VIII. osztályaival foglalkozik. Mindkét füzet nagyszámú újszerű feladatot és gyakorlatot közöl.

Fritz Vogt: Humorvolle Sprachlehre. Osterwieck. A régi száraz nyelv-

tani anyagot akarja élvezetesebbé tenni azáltal, hogy humoros megfigyelésekből indul ki.

Kurt Friedrich: Sprachliche Denkarbeit in der Grundschule. Frankfurt a. M. 1936. Részben a szöszerint följegyzett tanítási terveket közöl. Methodikai útmutatásokat ad a nyelvtan és fogalmazás tanítására, főként az iskola első évében.

Richard Alschner: Lebensvolle Sprachübungen in Sachgruppen des Alltags. Leipzig 1936. Az életből vett nyelvi anyagot 40 tárgykörben tanítja.

Oskar Hesse: Arbeitsstoffe für Sprachlehre und Rechtschreiben in der Oberstufe. Geschichte, Erdkunde, Naturkunde — deutschkundlich gesehen. Langensalza 1936. Egyszerű beszédgyakorlatok, amelyekből a szerző a german mitológiából kiindulva elvezet a versaili szerződésig, illetve a jelenkorig. Az egyes beszédgyakorlatok rövidek, világosak úgy, hogy a népiskola felsőbb osztályaiban a tanulók minden magyarázat nélkül is megérthetik. Szókinés gyűjtésre és helyes mondatszerkesztésre adnak alkalmat. A természet megfigyeléséből ilyen című beszélgetések vannak: ahogy az állatok beszélnek; az állat a közmondásban; sajátos állatnevek stb. Rövid feladatok az öntevékenységnek szánva.

c) *A helyesírás tanításával* foglalkozó nagyszámú folyóiratcikk és önálló könyv általában helyteleníti a dolgozatoknak piros tentával való gépies javítását. Eljárásokat keresnek, ahol a tanulók bevonásával értelmesen, megfontoltan és ahol szükséges kellő megokolással történjék a javítás. Ehhez szükséges, hogy a javítás a hibaértékelésen alapuljon. Minden helyesírási hiba úgy ítélendő meg, hogy az ítéletben a hiba javításának módja is bennfoglaltassék. A hibák csoportosításában bizonyos rendszert kell követni. Szempontokat az ilyen csoportosításhoz *Weimer H: Fehlerbehandlung und Fehlerbewertung. Leipzig 1936.* című munkája ad. Ezek a csoportosítások azonban kizárólag csak pszichológiai szempontokat vesznek figyelembe és így a gyakorlat nem igen veheti figyelembe. A következőkben felsorolt munkák nagyobb része foglalkozik a csoportosítással.

Paul Cretius: Randbemerkungen zum Rechtschreibunterricht. Die Volksschule 1935—36 évfolyamban tárgyalja a helyesírás módosítására vonatkozó törekvéseket. Megállapítja, hogy a német helyesírás nehézségei főként 3 térre korlátozhatók: a nagy és a kis kezdőbetűkkel való írásra, a magánhangzók hosszabításának és rövidítésének jelzésére és az sz hangzó négyféle jelzésre (Eisig, Ausdruck, Nüsse, Strasse, amiket gót betűkkel négyféleképpen kell írni). Minden más nehézség mind az end-ent, das-dass vagy a szótagok elválasztása kisebb jelentőségű problémák. A cikk tanulságosan foglalkozik az ezekre a kérdésekre vonatkozó vitás pontokkal.

Arthur Kern: Der neue Weg der Rechtschreibung. Freiburg 1935. Foglalkozik a hibák csoportosításával. Hasonlósági következtetések és látási benyomások vezetnek fokonként a helyesíráshoz.

Köhler: Wir schreiben unsere Wörter richtig. Langensalza.

Lüttge: Die Praxis des Rechtschreibunterrichtes auf lautlicher Grundlage. Leipzig 1934. A hibák csoportosítását a helyesírástanítás sajátos módszerére alapítja, amely nem a szem, hanem a fülnek szánja a vezető szerepet.

Edmund Fischer: Über Fehlerbewertung und Fehlerberichtigung címen a Die Volksschule című folyóirat 1937-iki évfolyamában foglalkozik a hibacsoportosítás kérdésével és különféle szempontok figyelembe vételével mutat be csoportosításokat.

Ottó Karstädt: Diktate für einen volksnahen und lebensvollen Rechtschreibunterricht. Osterwieck 1936. Az I. rész az elemi iskola alsó és középfokával, a II. rész a felső fokkal foglalkozik.

Fritz Gansberg und Alex Klessmann: Fröhliche Rechtschreibung. Braunschweig 1936.

Paul Cretius: Unsere Rechtschreibung. Ein Handbuch für Lehrer. Langensalza. A helyesírás tanításánál a tanulók gondolkodására fordít gondot. A helyesírásra vonatkozó nagyszámú lélektani kísérlet igazolja, hogy fontos a szóalak megrögzítése, az egyes szavak írásmódja fölötti gondolkodtatás az alak megrögzítéséhez vezet.

d) *A fogalmazástanításnak a szóbeli kifejezőképesség képezi az alapját.* A fogalmazás előkészítésénél tehát az eddiginél nagyobb gondot kell fordítani a beszélt szóra. A tanulónak alkalmat kell adni, hogy élő szóval elmondhassa, mit akar leírni, jelenteni vagy elbeszélni. A fogalmazásnál, ahogy az életben is így van, megengednek mindenféle segédeszközt használni, tehát újságot, könyvet vagy a kis, mindig kéznél levő lexikont.

P. W. Bessler: Aufsatzfreuden. I. Band Schauen und Lauschen. Donauwörth, 1934. A tanítás természetes alapja az élményfogalmazás, ehhez csatlakoznak meghallgatott elbeszélés visszadadása, a fantáziafogalmazás, megfigyelés utáni fogalmazás, jelentés, leírás, ecsetelés. Minden fejezetet megfelelő elmélet vezet be, azután következnek példák a begyakorlásra, fiú- és leánygimnáziumbeli tanulók munkáiból összeválogatva.

1. Nálunk *Ranschburg Pál* foglalkozik a kérdéssel „Psychológiai Tanulmányok” című munkájában.

Friedrich Hermsmeier: Der Erlebnisaufsatz als Mittel zur Charakterforschung. Langensalza, 1936. Szerző a frankfurti tanítói főiskola tanára. A középiskola IV. osztályában nyolcheti kísérletet végzett, annak megállapítására, hogy az élményfogalmazás alapot nyújt-e a jellem megítélésére. A kísérlet azt igazolta, hogy igen, amit egy későbbben a VI. osztályban végzett kísérlet is igazolt. A szerző ezt a tapasztalatot arra akarja felhasználni, hogy a jellem fejlesztése céljából a tanulók élményeiről beszámoló fogalmazást kíván.

Wilfr Türk: Zur Frage nach einer neuen Aufsatzunterricht címen mutat be példákat a fogalmazás előkészítésére, az élményfogalmazásra, a leírásra, elbeszélés leírására, stb.

Dr. J. M. Bechold: Die Stilschulung als Weg zum mündlichen und schriftlichen Ausdruck. Zürich, 1935.

Paul Cretius: Ist das Ferientagebuch zulässig? címen igen érdekes gondolatot vet föl a Der Deutsche Volkserzieher 1936-ik évfolyamában. A szünidőre tilos feladatot adni, de ha nem is volna tilos, gondos tanár akkor se adna, mert tisztában van azzal, hogy a tanuló feladatot úgyis csak a szünidő legutolsó napján csapja össze. Cretius, aki a berlini Aufbauschule tanára, évek óta ad feladatot ez iskola V. és VI. osztályaiban, ahol a németet



tanítja és pedig olyan feladatot, amely átlag 40 oldal fogalmazást jelent. A feladat az, hogy a tanulók a szünetekben vezessenek naplót, amihez a következő szempontokat adja: 1. Csak olyan események jegyeztessenek föl, amelyek nem mindennapiak. Tehát fölkelés, lefekvés, étkezés nem jegyzendő föl. 2. Nem kell először megfogalmazni, azután letisztázni, hanem az eseményt azonnal a naplóba kell beírni. Szépírás nem fontos, de az olvashatóságra és hibátlanságra ügyelni kell. 3. Lehető röviden kell fogalmazni. 4. Rajzok, vázlatok, fényképek kívánatosak. A nagy szünet végével rendszerint 80 dolgozat érkezik be, amelyek 30 és 120 oldal között váltakoznak. Vannak, akik nagy utazásokon voltak, ezeket leírták, de haza érkezve, 3–4 hétről nem adtak írást, ezt a tanár kifogásolta. Voltak azonban olyanok, akik otthon maradtak és keresni kellett nekik az eseményeket. Megható volt egy leány naplója, aki szerény szüleivel lakik egy kis lakásban. Ez minden napra talált feljegyezni valót; leírta a beteg kutya gondját, a kiszabadult csirke hajszoását, a kerti munkát, a várt és megérkezett esőt stb., minden napra volt új témája.

Walter Schäffer: Klar und wahr! Kurz und bündig! Ein Weg zum guten Ausdruck. Frankfurt a. M. 1934. A fogalmazástanítással foglalkozó füzet. A gyermek nyelvfejlődéséről folytatott lélektani kutatások eredményei szolgálnak a fejtegetések alapjául. A könyvnek igen érdekes fejezete a fogalmazástanítás fejlődésével foglalkozik a következő címen: „Der Aufsatzunterricht von gestern, heute und morgen.“ A lélektani és történeti alapvetés után bemutatja, miként szoktatja a tanulót helyes, rövid fogalmazásra. Kívánja a megfigyelés, gondolkodás és képzelő tehetség sokoldalú gyakorlását és pedig úgy a szabad elbeszélés, valamint a stílusgyakorlatok útján. A gyakorlati rész a stílusgyakorlatokra ad mintákat.

e) *Az irodalmi nevelésre* vonatkozólag azt kívánja a miniszteri utasítás, hogy habár nem zárja ki az iskolából az újabb költészet termékeit, de kívánja a német múltnak az eddigieknél nagyobb megbecsülését. Általában az elv az, hogy minden költemény vágy olvasmány, amely a III. Birodalom célkitűzéseit szolgálja, akár a múlté, akár a jelené, helyet kap az iskolában. De minden ami ezzel a szellemmel ellenkezik, legyen az akár költemény, akár olvasmány, eltávolítandó az iskolából. Az irodalmi neveléssel foglalkozó munkák:

Severin Rüttger: Literarische Erziehung. Langensalza 1931. Az irodalmi nevelés alapvető munkájának tartják ma is.

Georg Stark: Deutsche Volksdichtung im Arbeitskundlichen Unterricht. München. Egyes tanítási gyakorlatokat mutat be, amelynek lyceális osztályokban tényleg lefolynak.

Wilhelm Ledermann: Das Märchen in Schule und Haus. Langensalza. Az első rész a mese lényegével, a második rész a nevelésben való szerepével foglalkozik, míg a harmadik rész tanítási gyakorlatokat mutat be.

f) *A tanulók kézikönyvei közül:*

Lotte Müller: Arbeitshefte für den deutschen Sprachunterricht. Leipzig. A tanuló kezébe szánt nyelvgyakorló könyvek közül a legkiválóbbak közé számítják ezt a cselekedtető tanítás szellemében megírt munkát.

Georg Wolf: Wörterbuch zum Nachschlagen für Rechtschreibung, Sprach-

richtigkeit und Wortkunde. Langensalza. Szerző elveszettnek tartja azt az időt, amit az iskola a céltalan ortográfiai gyakorlatokra fordít. Helyesebb ehelyett arról gondoskodni, hogy a tanuló kezébe megfelelő szótárt adjunk, amely nemcsak a helyesírásra ad kielégítő útmutatást, hanem ezenkívül elősegíti a helyes beszédre való nevelést is. Ez a szótár ezt a célt szolgálja.

Der kleine Duden. A megfelelő szótár megoldásához nagyban hozzájárult a világhírű Duden-kiadó, aki *Ottó Basler* kiváló nyelvészszel és *Waldemar Mühlner* kiváló gyakorlati pedagógussal átdolgoztatta iskolai használatra a nagy Dudent és „Der kleine Duden” címen kiadta. Ez a kis Duden 30.000 címszót tartalmaz, útmutatást ad a német nyelv helyes használatára, bevezet a nyelv szellemébe, magyarázza az idegen szavakat és szákkifejezéseket. A 318 oldalra terjedő kitűnő iskolai segédkönyv ára mindössze 1.50 márka. Nagyan segíti a kis lexikon használatát az a két kis füzet, amelyben *Waldemar Mühlner* útmutatást ad. A két kis füzet címe: *Vom Gebrauch des Wörterbuches in der Schule* és *Arbeitschaft zum kleinen Duden*.

2. A tanulóiskolától a munkaiskolán át a jellemképző iskolához. *Heinrich Scharrelmann* német reformpedagógus, a cselekedtető oktatás egyik legkiválóbb előharcosa ilyen címen adta ki utolsó methodikai könyvét. A munkán meglátszik, hogy gyakorlati tanító munkája, nem fárasztó elméletet nyújt, hanem úgyszólván teljes anyagát a gyakorlatból meríti. A három típusú iskola gyakorlatából vett mintákkal szemlélteti, miként változtak az utolsó pár évtizedben a methodikai vélemények. A gyakorlatból levont tapasztalatok alapján mindegyik típusból kiválasztja az értékes szempontokat és megállapítja, hogy úgy a tanulóiskola, mint a munkaiskola gyakorlatában sok értékesíthető eljárás található. Arra már a német korszellem kényszeríti, hogy nagyon okos tételeit a nemzeti szociális politikai szempontjából igazolja és így fontosnak tartja a gyermek világszemléleti iskolázását is, természetesen csakis az uralkodó párt szellemében. Szerinte nem minden hasznavehetetlen, amit akár a munkaiskola, akár a tanulóiskola teremtett, de mindennek vesznie kell ebből, ami a német politikai irányzattal nem egyeztethető össze.

A könyv első része a tanulóiskola gyakorlatát állítja egymással szembe a tanító, a gyermek, az osztály, az iskolai rendtartás, az iskola és szülői ház viszonya, az iskolai munka célja, az anyagkiválasztás és anyagtagozódás, az anyagnyújtás, a módszer, az anyag begyakorlása és a nevelés szempontjából. A könyv második része a jellemképző iskolát ismerteti az előbb felsorolt szempontokból és bemutatja miként fejlődött természetszerűen, ugrás nélkül a tanulóiskolából a munkaiskola és ebből a jellemképzőiskola. Ez utóbbi áthidalja azokat az ellentéteket, amik a tanulóiskola és munkaiskola között fennállnak. A tanulóiskolában a tanító első sorban hivatalnok, aki iparkodik az iskolában minden irányban tekintélyt teremteni, a munkaiskolában a tanító leszáll a magas katedráról, átalakul a gyermek társává, a szülők barátjává. A jellemképző iskola újabb változást hoz az iskolába, a tanítónak első sorban német nevelőnek kell lennie és sokkal magasabb célokat kell kitűznie. Anélkül, hogy megszűnne a gyermek társa lenni, egyúttal a gyermekek „Führer”-jének kell lennie. — A tanulóiskola a gyermeket „kis felnőttnek” tekinti, különbség közöttük annyiban van, hogy van közöttük

többé vagy kevésbé szorgalmas, többé vagy kevésbé tehetséges. Módszere mellett, ha azt akarta, hogy a gyengék is haladjanak, akkor a tehetségesek unatkoztak. A munkaiskola viszont iparkodik minden tehetséget fejleszteni, minek következtében a gyengékkel való különösebb törődés megszűnt. A jellemzőképzőiskolában a legfontosabb cél a nevelés, iparkodik minden gyermeket egyenletesen fejleszteni. A nevelésnél tehát nincs figyelemmel az egyénre, de a tanításnál a munkaiskola módszereit követve, minden tehetséget fejleszteni törekszik. A legnagyobb ellentét az iskolarendnél mutatkozik. Míg a tanulóiskola megkötötte a tanító kezét és minden kérdésben egységes eljárást rendszeresített, a mozgási szabadságot az iskolában a legszűkebbre szorította, a tanulóval szemben az iskolai fegyelmet a túlzásig hajszolta, addig a munkaiskola túlzott szabadságot engedélyezett az iskolában. A tanulót állította előtérbe és bizonyos túlzásokban a tanítót szinte fölöslegesnek látta. A jellemképző iskola itt is keresi a középútat, bár katonás engedelmességet kíván és föltétlen alárendeltséget követel meg az iskolában, de az összességnek, az osztálynak megengedi, hogy a közülök kivallott „Führer-egéniségek” társaikat vezessék, azokat rendre, engedelmességre intse. Erre az a tapasztalat vezette rá az iskolát, hogy a gyermeket tekintélyes társa könnyebben bírja engedelmességre mint a tanító. Ugyanígy hasonlítja össze a három típusú iskolát egyéb szempontokból is.

A II. fejezet végén levonja a tanulságokat:

1. Aki a jellemképzőiskola szellemében akar működni, a tanítási művészetté akarja formálni, annak úgy a tanulóiskola, mint a munkaiskola vezérlelveit ismernie kell és tudni kell azokat a gyakorlatban alkalmazni.

2. A jellemképzőiskola alapját csak az teremtheti meg, akiben a nemzeti szocializmusért való lelkesedés megfelelő tudással párosul.

3. A tanulóiskola és munkaiskola elveiből figyelembe veendő:

¹ *Heinrich Scharrelmann: Von der Lernschule über die Arbeitsschule zur Charakterschule. Ein Lehrbuch der Methodik. Leipzig 1937.*

- a) nevelő és gyermek közötti igazi bajtársiasság;
- b) az új anyag mesteri nyújtása a tanítás minden fokán;
- c) a szabad beszélgetés az oktató művészet koronája;
- d) az alkalmi oktatás a rendszeres oktatás kiegészítője;
- e) a gyermek alkotó erőinek fejlesztése munka által;
- f) minden mutatóközpont tehetség fejlesztése és a mutatóközpont „Führer” tulajdonságok ápolása;
- g) az osztályközösség bevonása az iskolai rend fenntartásába;
- h) a szülői ház aktív közreműködése;
- i) olyan tanterv készítése, amely a nevelőnek tanítási anyagfelsorolás helyett gondolatokat ad nevelői működéséhez.

4. Világszemlélet kialakítása.

A III. fejezetben gyakorlati példákat mutat be: egy hittan tanítási tervezetet a tanulóiskolában, a munkaiskolában és a jellemképző iskolában; — alkalmi csillagászati tanítás esti kirándulás alkalmával; — három tanítás szabad beszélgetéssel, ezek címei: a levágott fej, kezdetben teremtette az Isten az eget és a földet, a szőlőtőke.

Befejezésül a természetrajzra mutat új tantervjavaslatot.

3. Angol középiskolai tanárok gyűlése. Az angol középiskolai tanárok-nak a múlt tanév végén tartott közgyűlése a következő kérdéseket tárgyalta: Egyik előadó esete a délwalessi gyermekek nagy nyomorát, a munkanél-küliség következtében a gyermekek egy része annyira rosszul táplált, hogy képtelen iskolai kötelezettségeinek eleget tenni és így az iskolák felada-taiknak nem tudnak megfelelni. Hibáztatta, hogy az iskolai hatóságok ezek-től a gyermekektől is szigorúan megkövetelik a testi nevelés túlhajtasát, pedig a rosszul táplált gyermek testi fejlődésére ez inkább hátrányos sem-hogy előnyös volna.

Tárgyalták az iskolai vizsgálatok és a házi feladatok kérdését. Hatá-rozatként kimondták, hogy a középiskola feladatának nem felelhet meg a tisztán iskolai bizonyítványok megállapítására tartott vizsgálatok mai rendje. A házi feladatokra vonatkozólag megállapították, hogy azok ma túlterhelik a tanulót. Kimondták, hogy a házi feladatokra szánt maximális idő 12 éven aluli gyermeknél napi 30 perc, 12–14 éves gyermeknél 60 perc és 14–16 éves gyermeknél 90 perc.

Egy tanárnő a nőtanárok szolgálati viszonyairól tartott előadást. Han-goztatta a férjes tanítónők jogát a munkához, ezek elbocsátása ellenkezik a pedagógia kívánalmaival, mert értékes tapasztalatokat zárnak ki a leá-nyok neveléséből. Az a szabály, hogy a tanítónőnek hajadonnak kell lennie, természetellenes légkört teremt az iskolában. Hangoztatta továbbá azt a szociális elvet, hogy egyenlő munkáért egyenlő javadalom járjon tanítónő esetében is. Rámutatott a továbbiakban arra a tényre, hogy Angliában 43.675 férfi tanerővel szemben 87.658 tanítónő működik.

4. Iskolai testi fenytés a bíróság előtt. Németországban a birodalmi bíróságnak kell minden eldöntenie, lehet-e a porosz államot kártérítésre köte-lezni azokért az orvosi költségekért, amiket a tanító azáltal okozott, hogy egy tanulóval szemben túllépte a fenytés jogát.

Az elbírálásra kerülő ügyben egy tanító egyik tanítványát szemtelen magaviselete miatt olyan szerencsétlenül ütötte fülön, hogy a gyermek dob-hártyája megrepedt, amiből később genyes középfültyógyuladás keletkezett. A düsseldorfi bíróság elvben megállapította a kártérítési igény jogosságát, de ebben az esetben annak összegszerű megállapítását elutasította, mert meg-állapítást nyert, hogy a gyermeknek már előbb fülbaja volt, amiből a dob-hártyán egy könnyen sérülhető forradás maradt.

A felső bíróság újabb tárgyalást rendelt el megállapítandó, hogy egy arculütés minden esetben jelenti-e a tanító fegyelmi jogkörének túllépését. A düsseldorfi bíróság a tanító felelőségét ebben az esetben azért mondta ki, mert a tanítót figyelmeztették rá, hogy a tanulónak dobhártyáján könnyen fakadó sebhely van. Meg kellett tehát most vizsgálni, hogy a tanító a fe-nyítésnél tudatában volt-e ennek a ténynek, vagy hogy kellő gondosság mellett gondolhatott-e volna rá. Ilyen irányban minden körülmény megviz-szálására utasították a bíróságot, figyelembe veendő, hogy előzőleg a tanuló a templomban egy másik tanítóval szemben is szemtelen magaviseletet ta-núsított, amit szintén jelentettek a fegyelmező tanítónak. Másrészt viszont megvizsgálandó, hogy a tanuló magaviselete tényleg indokoltá teszi-e az arculesapást.

5. **Rádió a tanítás szolgálatában.** A francia miniszter múlt tanévi rendelete a rádiót az iskolai tanítás szolgálatába állítja. A rendelet szerint az Eifeltorony leadója rendszeresen az programot az iskolák részére. Ezt a programot a vidéki leadók is közvetítik. A leadás négy csoportban történik: a főiskolák, a középiskolák, a népiskolák és a népfőiskolák (iskolán kívüli oktatás) részre. — Cseh-Szlovákiában a folyó tanévben kísérletképpen ad a rádió leadást a köztársaság minden iskolája részére. A leadás minden reggel 8 órakor kezdődik az időjellel, amihez pár percig tartó program kapcsolódik. És pedig kedden és szombaton cseh nyelven, hétfőn és pénteken német nyelven.

6. **Politika az iskolában.** Hogy a kisantant államai közötti baráti viszonyt az iskolák is szolgálják, a cseh közoktatási miniszter elrendelte, hogy minden polgári- és középiskolában továbbá a tanítóképzőkben, a köztársaság egész területén, a cseh-szlovák himnusz mellett a jugoszláv és román himnusz is betanítandó. A himnuszok szövege az illető iskola tanítási nyelvén magyarázandó.

7. **Botbüntetés.** Angliában a bíróság 14 éven aluli fiúkat lopásért vagy idegen vagyon rongálásért vagy más hasonló bűncselekményért botbüntetésre ítéli. 1932-ben 160 fiút, 1933-ban 162 fiút, 1934-ben 146 fiút, 1935-ben 211 fiút botoztak meg bírói ítélet alapján. A fiúk 8 és 14 év között voltak.

8. **Célbalövés az iskolában.** Románia minden középiskolájában kötelezővé tették a célbalövés tanítását és gyakorlását. Ezeken a gyakorlatokon nemcsak a középiskolás fiúk, hanem a leányok is kötelesek részt venni.

9. **Pályaválasztási tanácsadó.** A londoni County Council Educational Department-ja (Nevelési Tanács) minden 10 éves gyermeknek átad egy füzetet, melynek címe: „Most vagy 10 éves“. Ez a füzet felvilágosítja a szülőket a továbbtanulás lehetőségeiről, valamint az egyes pályákon való boldogulhatásról. Ilyenformán ad tanácsot a tanuló pályaválasztására vonatkozólag. A szülők rendszerint igen jó hasznát veszik a füzetnek.

Szenes Adolf

LAPSZEMLE

A **Nevelésügyi Szemle** 1937. októberi számának tartalmát a következőkben ismertettjük. *Masszi Ferenc* tanulmányának címe: *A szorgalom és erősítése a serdülőben*. Bár minduntalan a tanuló szorgalmát emlegetjük, e fogalomnak pedagógiai tárgyalása elhanyagolt. Első helyre a tanulót a tehetséggel párosult szorgalom juttatja, pedig a második helyre szorított szorgalom talán épen olyan fontos, mint a tehetség. A szorgalom alakítható, nevelhető és általános a tehetséggel szemben. Ezek a jegyek indokolttá teszik a vele való részletesebb foglalkozást. A szorgalom akarati megnyilvánulás, állandó és kitartó tevékenység. De vele együtt jár az alapos, gondos munka és az azt követő jóérzés. A szorgalom gyakran öröklött adottság. Közvetlen oka az értékek felismerése, amely értékek a tanulóhoz közel állanak és gyakorlatiak: jó bizonyítvány, szülői gondok csökkentése, stb. Az érdeklődés is megindíthat szorgalmat; állandó érdeklődést állandó szorgalom követhet. Ezért fontos